

THIS BITTERSWEET LIFE

TRANSNISTRIË TUSSEN OOST EN WEST

PAUL VAN DER STAP

slowdocs

PROLOOG: WOESTE GRONDEN

5

9 – 168

OVER DE DNJESTR 2018

169

TIRASPOL.....	169
DAG VAN DE ARBEID.....	172
DAL VAN GELUK.....	175

ONTMOETINGEN 2019

180

WINTER	180
AVERIJ.....	181
MAJAK	184
DISCO IN TASJLIK.....	185

ERFGRENS 2020 – 2021

189

EEN ENKELE MACHT 2021

192

SMOKKELWAAR.....	192
VERKEERDE ZAKKEN	195
DAG VAN DE REPUBLIEK	196
NO LOGO	200
UITVLUCHT	201
URBAN EXPLORER	203

INHOUDSOPGAVE

ONDER VALSE VLAG	2022
208	

WAAR BEN JE, VRIJHEID?	2023
211	

TERUG IN TIRASPOL	211
DAG VAN DE OVERWINNING	213
PABEDA REVISITED	215
ENGLISH CLUB	217
MĂMĂLIGĂ MASTERCLASS	220
VOLJA	221
CHIȘINĂU	223

GAS	2024
226	

PIRAMIDES VAN VLADIMIROVKA	226
HET CONGRES	228
KREMENTSJOEG	230
TERUG NAAR AF	232
DE KAARTEN OP TAFEL	233
VODKA EN SIGARETTEN	235
DE LAATSTE BEL	237
LENIN STREET HOSTEL	239
KOU	242

VERANTWOORDING	245

WOORD VAN DANK	248

FOTO INDEX	251

KAART	254

COLOFON	256

PROLOOG: WOESTE GRONDEN

‘De Moldaviërs staan met één wiel in het westen en één wiel in het oosten,’ vertelde een Roemeense wegebouwkundig ingenieur me op reis door de Balkan. ‘Maar hun veerkracht en gastvrijheid is ongeëvenaard. Je moet er zelf maar eens gaan kijken.’

Moldavië, wat wist ik van het land en zijn geschiedenis? Ik herinnerde me de vergeelde topografische schoolwandkaart van westelijk Rusland die vroeger in mijn met schrootjes betimmerde jaren 70-tienerkamer hing. Eenmaal terug van de Balkan zocht ik – het advies van de ingenieur indachtig – die vergeelde kaart op in mijn archiefkamer. Ik rolde de kaart uit, maar de dikke composiet van linnen en papier rolde zichzelf terug op, alsof het iets te verbergen had. Met een boek op elke hoek hield ik de kaart vlak. *Rusland, Dijkstra's uitgeverij Zeist* luidde de titel. De kaart hield op bij het Oeralgebergte en was uitgegeven in de jaren veertig voor de leergang *Ons Werelddeel*. Vanuit de legenda in de linkerbovenhoek gleed mijn oog zuidwaarts. Bij Moermansk voerde een man in klederdracht zijn rendier, oostelijk van Letland zette een houthakker met een kozakkenbroek een bijl in een boom. Westelijk van de Oekraïense Dnjepr-rivier tot aan Roemenië was enkel een tandwiel, het symbool voor ijzer- en machinefabrieken, en een korenschoof voor

De Jeltsin-Snegur-overeenkomst had een open eind – er werd geen reïntegratieproces met Moldavië in afgesproken – en onder toezicht van het Kremlin hadden de Transnistrische separatisten weinig animo om zich terug bij Moldavië aan te sluiten. Het conflict bevroor en veranderde in een bitter territoriaal en politiek geschil. De welvaart bleef uit. Sindsdien leiden de Transnistriërs een uiterst broos bestaan.

Over het Transnistrië van nu las ik in de media verontrustende verhalen. Transnistrië zou Poetins geopolitieke speelbal zijn, een *black hole* van gepensioneerd en militairen dat alsmaar verder leegloopt, straffeloosheid en wetteloosheid zouden er schering en inslag zijn en kapitaal zou via schimmige energiecontracten weglekken naar duistere oligarchen-bv's op de Seychellen. Slechts een handvol niet-erkende staten zoals Abchazië en Zuid-Ossetië erkennen de onafhankelijkheidsstatus van Transnistrië. De zelfbeschikking van Transnistrië had kennelijk geleid tot een heilstaat met een dystopisch randje. Hoe de 350.000 gewone Transnistriërs leefden, daarover vond ik weinig. Ik wilde weten wat er schuilgaat achter het negatieve beeld en wat er zich werkelijk afspeelt achter de Dnjestr-rivier, die dubbelzinnige grens met Moldavië. Hoe ziet het dagelijkse leven eruit na dertig jaar onafhankelijkheidsstrijd en wat voor vrijheid heeft dat de Transnistriërs gebracht? Gaat het alleen om negatieve vrijheid in de zin van vrij van dwang van buitenaf of gaat het ook om positieve vrijheid, de mogelijkheid om een zelfbepaald leven te leiden? Waar zal voor hen de lange weg eindigen – in het oosten, in het westen of ergens ertussen in?

Ik moest er inderdaad zelf maar eens gaan kijken, zoals de Roemeense ingenieur had gesuggereerd. Zo boekte ik in het voorjaar van 2018 mijn eerste vliegticket naar Chişinău. Ik sprak nog geen woord Russisch en kon er moeilijk achter komen wat er wel en niet mogelijk of veilig was.

OVER DE DNJESTR

TIRASPOL

‘Tiráspol! Tiráspol!’ roept de chauffeur vanuit de deuropening van zijn uitgewoende bus op het busstation van Chişinău. ‘Center Tiraspól?’ vraag ik. Hij knikt kort zijn hoofd zijwaarts als teken dat ik in kan stappen. Het zweet rolt over mijn voorhoofd door de staande hitte in de bus. Met 35 graden Celsius is het ongekend warm voor april. De met zonwerende folie afgeplakte ramen geven nauwelijks nog verkoeling. In de stoel naast me frutselt iemand uitgeblust met zijn mobiel, en ook de andere passagiers lijken door de hitte verslagen.

Het is vijftig kilometer naar de grens van Transnistrië en daarna nogmaals dertig kilometer naar het centrum van Tiraspol. Tien kilometer voor de grens heeft iedereen op de weg een afslag genomen, behalve deze bus. Bomen kruipen aan beide kanten het stukgereden asfalt op. Wat te verwachten bij de grens? Een Moldavische kennis die ik een paar dagen eerder sprak was resoluut: ‘Het is net een ander Noord-Korea. *Mij* krijg je er niet heen.’

Een grenspost met de letters PMR – Pridnestrovische Moldavische Republiek – doemt op. Op de rood-groene overkapping prijkt het verbleekte nationale embleem met hamer en sikkel, een rode ster, een opkomende zon, twee balen tarwe en een rivier. Het is een remake van het oude embleem van de Sovjet-Unie,

waaraan de Transnistriërs de Dnjestr en druiventrossen hebben toegevoegd. Ik strek mijn rug: achter de grenspost staat een militaire wegversperring met een controlepost. De chauffeur kijkt over zijn schouder mijn kant op en gebaart mij – de enige buitenlander in de bus – naar het douanekantoor te gaan. Met in mijn achterhoofd de verhalen van heldhaftige journalisten die met gevaar voor eigen leven mij voor zijn gegaan, ben ik op alles voorbereid: strenge blikken, kalasnikovs, ondervragingen en vooral steekpenningen. Het blauwe spiegelfolie op de ramen van het grenskantoor verbergt wat er zich binnen afspeelt. Ik adem diep in als ik mijn hand op de deurklink leg. De in legergroen gestoken douanebeambte ontwaakt als ik het kantoor binnenstap. Hij schuift het glazen schuifraampje van de balie open en vraagt in gebrekkig Engels naar mijn paspoort en verblijfsduur. Terwijl hij aandachtig mijn paspoort doorbladert, kijk ik rond. Aan de muur achter hem hangen alleen een kalender en wat administratieve aankondigingen in het Russisch. Ik wacht geduldig af. Zijn monitor staat net schuin genoeg om te zien dat hij mijn naam en ‘45 dagen’ en ‘toerist’ intypt. Mijn vier katholieke voornamen zien er grappig uit in het Cyrillisch. Terug in de bus steek ik mijn paspoort en migratiekaart in mijn tas. De soldaat bij de militaire wegversperring wuift naar de buschauffeur dat hij door mag rijden en ik haal opgelucht adem als een scholier die is geslaagd voor zijn centraal examen.

Na een paar kilometer flitsen aaneengesloten flatgebouwen van de stad Bender aan me voorbij. Bender ligt in de door de JCC gecontroleerde veiligheidszone en is de enige stad aan de rechteroever van de Dnjestr die tot Transnistrië behoort. De flats zien er gehavend uit met hun afgebrokkelde gevels. Wie heeft eigenlijk geprofiteerd van de bloederige burgeroorlog die hier woedde? Het verkeersknooppunt vlak voor de brug over de Dnjestr herken ik van een gruzige YouTube-video met een opname uit 1992 van vurende tanks. De gedenkplaats met een tank op een sokkel en daarvoor een eeuwige waakvlam is het restant van die confrontatie van Russische en Moldavische tanks waarmee Bender op Moldavië werd veroverd. Op de aanbrug passeren we het checkpoint, het eindpunt van de veiligheidszone, bemand door soldaten met een Russische vlag op hun mouw. De groene camouflagenetten geven net de contouren van een tank prijs. Een paar kilometer na de brug bereikt de bus de buitenwijken van Tiraspol, vanwaaruit het nog een paar kilometer is naar het hostel waar ik een kamer heb geboekt. Het hostel ligt midden in het centraal stedelijke raster waarvan het masterplan stamt uit 1954 met straatnamen als Karl Liebknecht-, Rosa Luxemburg- en Karl Marx-sstraat. De ruime inrichting van de slagader van het raster, de Straat van 25 Oktober, heeft een zekere gran-

deur, versterkt door de hoge lichtmasten en de aanliggende overheidsgebouwen uit de Sovjettijd.

Het minuscule Lenin Street Hostel is gevestigd op de derde verdieping van een woonblok. Hosteleigenaar Dmitri verwelkomt me in vloeiend Engels en leidt me rond langs de slaapzaal met stapelbedden, de kamer met balkon en het keukentje. In de hal hangen een landkaart van Transnistrië en een bordje met *Keep calm and recognize Transnistria*. Op de muur staat *en profil* een lijnsilhouet van Lenin met eronder de tekst *1870-present*. Gebalsemd in zijn Mausoleum aan het Rode Plein zou deze eeuwigheid hem moeten bekoren.

Behalve eigenaar van het hostel en een minicamping aan de Dnjestr, is Dmitri teamleider in een Italiaanse firma die regionaal kantoor houdt in Tiraspol en doet hij een klein beetje liefdadigheidswerk voor hulpbehoevende Transnistriërs. Opgeleid als paramedisch fysiotherapeut heeft hij nog een kleine praktijk aan huis achter de hand. Daarvoor werkte hij voor de OVSE en runde zijn eigen ngo-informatiecentrum Common Home. Verschillende soorten werk combineren verlaagt het risico op werkloosheid, maar is ook lastig. ‘Regelmatig belt een toerist aan bij het hostel terwijl ik op kantoor zit. En dan moet ik meteen hierheen snellen.’

Ik vraag hoe de situatie in Transnistrië is. ‘Vrienden en familie in het buitenland verklaren me voor gek, omdat ik investeer in dit hostel dat in een land ligt dat altijd in gevaar is. Ze zeggen dat ik niet weet niet wat er in de toekomst gaat gebeuren. Dat ik misschien ook wel emigreer of dat er gedoe komt met Moldavië, Oekraïne of Rusland. Maar ondertussen verdien ik best goed met dit hostel, omdat er verder weinig aanbod is in Tiraspol. Samen met mijn kantoorbaan sprokkel ik aardig wat bij elkaar. En ik leef zuinig. Eigenlijk ben ik de grootste patriot van dit land, want ik ben altijd gebleven.’

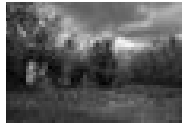
Al met al lijkt Lenin Street Hostel een veilige haven en Dmitri een openhartige en scherpzinnige Transnistriër. Hij zal mijn onmisbare gids en kompaan in Transnistrië worden.

Ik leg mijn rugzak op het bed en ga op pad voor de eerste noodzakelijke behoefte: Transnistrische roebels. In een piepklein wisselkantoorje leg ik 50 euro op de counter en krijg het equivalent terug in briefjes van 1 tot 100 Transnistrische roebels, gelijk aan 5 cent tot 5 euro. Er zitten een paar plastic munten van vijf roebel bij; geld dat niet rinkelt. Pinnen of met creditcard betalen kunnen buitenlanders hier niet – het banksysteem is alleen via een grote omweg aangesloten op de rest van de wereld. Verderop, in de Straat van 25 oktober, plaatst de politie verkeers-

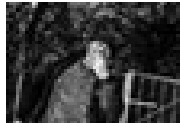
INDEX

Pabeda, 2024
Foto van Sergei met zijn
dochter in Pabeda

Pabeda, 2023

Pabeda, 2024
Sergei voor het tuinhok

Pabeda, 2024
Natasha en Sergei

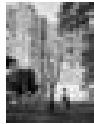
Grigoriopol district, 2019
Bushalte langs de M4

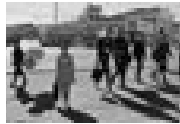
Grigoriopol, 2024
Afstudeerders van
klas 11 van School nr. 2
tijdens de laatste bel

Caragassj, 2019
De hal van een voormalig
schoolgebouw

Tiraspol, 2019

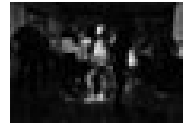
Tiraspol, 2018
Jaarmarkt op de Dag
van de Arbeid

Tiraspol, 2021
Generale repetitie voor
de Dag van de Republiek

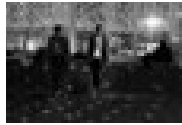
Tasjik, 2019

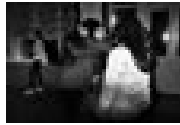
Tasjik, 2019
Disco in het huis
van cultuur

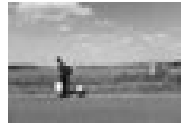
Tasjik, 2019

Tasjik, 2019

Tasjik, 2019

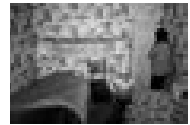
Pervomaïsk, 2021

Pabeda, 2024
Pjotr thuis

Bychok, 2019

Meer van Cuciurgan, 2021
Datsja bij het Meer
van Cuciurgan

Tiraspol, 2024
Veteranen op de Dag van
de verdedigers van het
vaderland

Tiraspol, 2019
Halte van de trolley-
bus op de Straat van
25 Oktober

Tiraspol, 2019
De Wollant-park

Tiraspol, 2023
Concertmarathon *Sunny
May* bij het monument
van de vliegeniers

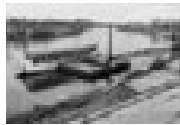
Tiraspol, 2023
Patriottische liederen
op de Dag van de
Overwinning

Tiraspol, 2019
Rondvaartboot Vladimir
Grușca op de Dnjestr

Grigoriopol, 2024
Oever van de Dnjestr

Tiraspol, 2023
Rondvaartboot Vladimir
Grușca op de Dnjestr

Grigoriopol, 2024
Resten van een brug
over de Dnjestr

Tiraspol, 2019

Tiraspol, 2019
Wandelpromenade langs
de Dnjestr

Tiraspol, 2019

Kremensjoeg, 2024
Dag van de verdedigers
van het vaderland in het
huis van cultuur

Kremensjoeg, 2024
Dag van de verdedigers
van het vaderland in het
huis van cultuur

Tiraspol, 2023
Herdenking op de Dag
van de Overwinning op
de Straat van 25 Oktober

Tiraspol, 2023

Bychok, 2019

Kolosova, 2018
Jongeren op Lenin-Straat

Bender, 2024
Vervallen betonfabriek
nr. 3 op industrieterrein
Bender Noord

Pervomaïsk, 2021

Suklea, 2021
Gymzaal van een
vervallen technische
school

Kamenka, 2019
Behandelruimte van een
vervallen sanatorium

Slobozea district, 2021

INDEX

Suklea, 2021
Leslokaal van een
vervallen technische
school

Kitskani, 2019
Datsja tussen Tiraspol en
Kitskani

Slobozea district, 2021
Adrej en Elena in hun
datsja

Hristovaja, 2019
Kapel voor de Kerk van
Aartsengel Michaël

Tiraspol, 2021
Cadet met zijn vriendin
op de Dag van
de Overwinning

Tiraspol, 2019
Veteraan op de Dag
van verdedigers van
het vaderland

Tiraspol, 2023
Rachmaninov-school
studenten tijdens concert
Sunny May

Grigoriopol district, 2019
Bushalte langs de M4

Bender, 2019
Voormalig busstation

Tiraspol, 2019
De kruising van de
Lenin-sstraat en de Karl
Liebknecht-sstraat

Tiraspol, 2019

Tiraspol, 2019
Appartementencomplex
in aanbouw op de Straat
van 25 Oktober

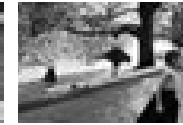
Tiraspol, 2019
Lenin-sstraat

Tiraspol, 2021

Tiraspol, 2019

Tiraspol, 2021
Bruidsmisjes langs
de Dnjestr

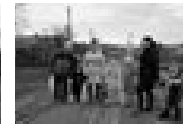
Tiraspol, 2021

Hristovaja, 2024
Dmitri

Majak, 2019

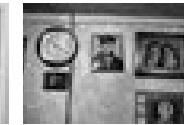
Kolsova, 2019

Grushka, 2024

Majak, 2018
Vera en haar zus

Bychok, 2019

Bender, 2019
Een Lada op de weg van
Bender naar Chișinău

